

Őszi rózsa

Domonkos Pál, egy sovány, vöröses körszakállu, hektikás férfi, hivatalos ügyben november közepén vidékre utazott. Domonkos betegeskedése dacára szorgalmas tisztviselő volt; most is egy csomó hivatalos iratot hozott magával s fejét, a rövidlátók szokása szerint ferdén nyújtva előre, komoly, szinte szomorú figyelemmel lapozgatott okmányjaiban. Az őszi világlátásban, amely fakóvá tette vonásait, még kevésbé tetszett szép embernek, mint máskülönb: mély szemüregei komorrá tompították ábrázatát, oldalt megvilágított körszakállja megnagyobbította a fejét s keskeny szája körül fáradt fekete barázda húzódott. Sok gondja volt az életben, fiatal korában rosszul is táplálkozott, gyakran nélkülözéseknek volt kitéve s ezek a szomorú emlékek nemcsak a lelkére, de az arcára is ráíródtak. Ez idő szerint Domonkos rendezettebb viszonyok közt élt, családos ember volt, három gyermek apja és jóra való, szolgálatkész barát, akit mindenki kedvelt és tisztelt.

Másfél órai utazás után a vonat egy nagyobb városnál állt meg. Domonkos kiment a perronra s mohón szíttá a csipős őszi levegőt, amelynek áramlata mintha egyenesen az agyába szaladt és tisztogatni kezdte volna az örökös munkában senyvedő idegeket. Amint föl- és alájárt, megállott az állomásfőnök kis kertjénél és önkéntelenül kissé elmosolyodva, ahogy az utcán a kis gyermekekre nézünk, bámulta a szerény virággyakat, a tarka őszirózsákat s néhány megkésett georginát, amelyeket az őszi szél lassan lengetett jobbra-balra. Neki ez is újdonság és természet volt; minden idejét a szobában töltötte, annyira el volt foglalva, hogy még a ligetbe se ért rá kísértálni.

– Hogyha hazajövök, kiviszem a gyerekeket a szigetre – gondolta el magában s visszament a kocsija felé. – Az orvosnak mégis igaza van, a levegő az, ami gyógyít.

A vonat már indulásra készülődött. Az útasokat élénk csilingelés közben most engedték be a várótermekből s a harmadik osztály felé nagy csomóban szaladtak az Amerikába készülő tótok. Domonkos éppen be akart szállani, mikor az utolsó pillanatban egy megkésett hölgy került melléje és lihegve szólította meg.

– Melyik vonat megy, kérem, Patakra? – És meg sem várva a választ, megismételte a kérdést: – Melyik a pataki vonat, uram?

Domonkos, aki szintén Patakra iparkodott önkéntelenül ránézett az asszonyra. Sovány, olcsó csinnal öltözködött fiatal nő volt, keze tele bőrröndnek felhasznált kalapskatulyákkal, ahogy a szegényebb kishivatalnoknék, kereskedőnék szoktak utazni. A haja egy fonata a nagy sietségben homlokára csúszott s a nyakán lógó olcsó szürke prém oldalt csüngött. Domonkos rámutatott a kocsira, de szólni nem tudott ... Azonnal megösmerte az asszonyt, egykori szomorú szerelmesét, aki kételkedő tekintetet vetett rá s aztán sietségében letaposva a szoknyája porzsinórját, felszállt a vagonba. A mozdony hosszan sípolt s a vonat tovább indult.

Amint kijutottak a pályaház homályából s a kocsiba megint beverődött a napsugár nélküli, élesen fehér őszi fény, az asszony is félrenézett rá Domonkosra. Egyikük sem tudott szólni, azután a nő elvörösödött és kezével visszasímtotta a homlokába csúszott hajfürtöt. Még fiatal volt, de már hervatag, halántéka körül apró barázdák szélesedtek s a szája széle lefelé hajlott. Szép csak ajkék szeme és a magas, tiszta homloka volt, arcbőrét mintha titkos könnyek durvává tették volna, itt-ott apró szeplők is voltak rajta. Ennek dacára csúnyának még nem lehetett mondani, szomorú arcocskája, félnék modora rokonszenvenessé tették: ragaszkodó és jószívű nőnek látszott.

Domonkos levette pápaszemét, amelyet künt a friss őszi levegő párásáá tett és fejét a támlára hajtotta. A meglepetés után jóleső, gyöngé szédülés fogta el s egyszerre bűvös erővel ébredtek fel benne a régi képek : az alacsony paplak a virágos mandulafák, a sötét jegénye-fasorok, a malom menyország-kulcsos réte s rajta egy fiatal, komoly lány, övében vad virágokkal, apró kezében tarka napernyővel, amelynek selyemszövetén át aranyos dicsfénné tört a napsugár. Ez tizenégy év előtt volt, amikor Domonkos még diák volt s nagy pályafutásról álmodott. Két vágy élt szívében, hogy jeles férfiú legyen s hogy ezt a lányt boldoggá tehesse. A kettőt együtt nem lehetett megvalósítani. A szülők nem akarták, hogy a leány elhervadjon, míg az ifjú tanulmányait befejezi, biztos állást nyer, s azért meggyőzni iparkodtak róla Domokost, hogy mindkettőjük boldogulásának útjában áll ez a szerelem. A lánynak kérője is akadt volna éppen, egy vidéki tanár s miután a fiatal ember komolyan tudott gondolkozni, egy erős vagy talán inkább gyöngé percében hallgatott a szülők kérő szavára s búcsút mondott a jegénye-fasornak meg a vadvirágos rétnék. Később gyakran voltak percek, amikor e lépéséért öklével sújtott homlokára s kimondhatatlan kínt érezett, de aztán jöttek órák, mikor úgy hitte, hogy minden jobb úgy, ahogy történt, mert az élet szabálya, hogy minden szép csak emlékből tud szépnek megmaradni.

Az idők folyamán ifjúsága képei lassan tompulni kezdtek és az élet szomoru rajzának adtak helyet. Domonkos megházasodott s azóta az emlékek csak egy-egy szomoru álom-keretében látogatták meg. Ám most, hogy szemben ült az egykori üde Zsófikával, az évek mintha megálltak volna feltűnt s ugyanazok a víg gyermekek lennének, mint egykor. Nem látta az asszonyon az idők nyomát, a hervadt száját s a fáradt szempillát, a szomorú állat és a frissességét vesztett nyakat, csak a homlokát és szép kék szemét nézte s azt érezte, hogy szörnyű igazságtalanság történt vele s egy könnyörtelen hatalom legyőzte. Míg ezt elgondolta, a feje még jobban visszacsúszott s így magasra emelkedő állával, sovány nyakával még öregebbnek s kopottnak látszott.

– Mit csinál Patakon? – kérdezte végre kiszáradt torokkal az asszonytól.

Az nem mert rá visszanézni s az ablakon kitekintett a fonnyadt tarlókra. Az avaron nagy varjúk ültek s mikor a vonat közel ért hozzájuk, lassu, komor szárnyvillanással röptek tova. Csak itt-ott mozgott egy eke, feketére fordítva az anyaföld sápadt leplét. A hegyekre vezető úton némely helyen libasorban baktató favágók haladtak.

– Én tulajdonképen nem Patakra megyek, hanem Barócra – felelt halkán a tanárné, – Patakon csak bevásárlók.

Ezt a pár szót félszegen, idegen hangon mondta s hogy zavarát, amelynek pirját arcán érezte, leplezze, gyorsan kezdett tovább beszélni.

– Barócon lakunk, az a negyedik állomás Pataktól. Az anyósomnál voltam Hidason, szegény nagyon beteg volt és a férjem nem mehetett az iskola miatt...

Elhallgatott; a „férjem” szóra az arca egy tűz lett s a szíve mintha a torkában kopogott volna. Nagyon haragudott magára zavara miatt és sírni szeretett volna, egy könny már ott fészkelődött a szeme szögletében. Miért is kellett Domonkossal találkoznia, kérdezte magától s tekintetét reávetette a férfira. Most nézte meg először jobban, amióta nem látták egymást s meg volt döbbenve a képtől, amely vele szemben állott. Domonkosból semmi se volt már a régi: bátor szeme megtört és rövidlátó lett, magasan hordott homloka tele nehéz barázdákkal, válla előrehajlott s egykori diadalmas mozdulatai helyett keze bágyadtan feküdt az ölében heverő papiroscsomón. Az asszony szívébe mélységes szánalom költözött s mialatt gépiesen tovább beszélt, lelke visszatért a régi mesgyékre s a délceg, hangos szavú ifjút kereste.

– Patakon be kell vásárolnom egyet-mást s a reggeli vonattal tovább megyek Barócra. Ön is Patakra megy? – tette hozzá, nem is tudva, mit mond.

– Igen, a törvénytörésnél van dolgom. – Meddig marad?

– Holnap estig.

– Gyakran jár erre? – kérdezte az asszony egy kis szünet után.

– Nagyon ritkán.

Nem beszéltek tovább. A férfi elgondolkozott az életen, ezen a szomorú, piszkos csatán, amelynek csak vereségei vannak s amelynek apró kapaszkodása, szüntelen küzdelmei sohasem tetszettek olyan silányaknak, megvetni valóknak, mint ebben a percben. Annyi szép reményből, ime, semmi se lett; keservesen megszolgált kenyér, egy neki idegen asszony s temérdek gond a kísérotársra. Tisztán látta magát, amint fáradt vándor alakjában az évek hosszú során át meggörnyedt háttal hordja a rabigát, cél nélkül, öröm nélkül, mint azok a szomorú hegyi lovak, amelyek itt az ablak előtt cipelik a boronát. Most érezte évek óta először, hogy volt benne valami nemesebb tartalom, amely magasabb célok elérésére jogosította, de a mindennapi kenyér után való harcban érvényesülni nem tudott, egyre fogyott s végre egészen eltűnt, hogy most megint napvilágra kerüljön. Mindezt meg szeretne volna mondani az utitársának, de az ajka nem akart megmozdulni s csak a szemében gyúlt ki egy kis fény. Az asszony megérezte ezt a tekintetet s el akarta kerülni. Kinézett az ablakon, de minduntalan vissza kellett fordulnia, delejes erővel vonzotta a férfi – pillantása. Nem tudott számot adni a lelkében megmozduló érzelmekről, csak nagy bágyadságot s végtelen szomorúságot érzett, amely azonban mégis mintha átmelegítette és csillapítóan járta volna át testét. Olyan jól esett így ülni és semmire sem gondolni, mindent elfeledni s érezni a férfi bánatos tekintetét, amely szomorú útjában elfáradt üzenetként az élet romjairól szállott feléje. A vonat lassan kanyargott végig a folyó mellett s aztán a hegyek közé ért. Csöndes őszi eső kezdett peregni, az ablaktáblákon szürke vonalak szaladtak végig. Domonkos azt gondolta, hogy a helyzete nevetséges s beszélni kezdett. Iparkodott vidámabb lenni s jóllehet alig ösmerte, a pesti színházi életről mondott el egyet s mást, aztán rátért a hivatala-munkájára és a főnökét, Vargát kezdte dicséreni. Ezt a családot az asszony is ösmerte – felsőmagyarországiak voltak – s a beszélgetés most már valamivel élénkebb lett. Egy kis állomásnál egy pap szállott be, aki csuromvizes volt s erősen köhögött. Elhallgattak s újra nem hallatszott egyéb. mint a kerekek dübörgése, a lelkész nehéz lélekzete és az ablakok csöndes rázkódása. A következő állomásnál a pap kiszállott s akkor megint egyedül maradtak. Domonkos ekkor ama pör magyarázatába fogott, amely Patakra szólította. Az asszony figyelmesen hallgatta, jóllehet alig értett belőle egyet-mást s csak olykor vetett egy félénk pillantást a szabadba, mintha attól tartana, hogy valaki ott áll és szigorú tekintettel figyel meg, amint egy férfivel beszél, akivel nem lett volna szabad össze találkoznia. De kint nem állott senki, a szántóföldek fölött nehéz felhő csüngött s a töltésmenti vadvizet lassan borzolta a szél.

Dél volt, mikor Patakra érkeztek. Amint az állomáshoz közeledtek, az asszony tétovázva nyújtotta kezét Domonkosnak.

– Isten vele – mondta halkan.

A férfi merően, ijedten nézett rá, úgy, hogy az asszony megdöbbenve vonta ki kezét Domonkos ujaiból.

– Ha most elhagy, soha többet nem látjuk egymást – szólt a férfi idegesen. – Az nem lehet, hogy már elváltunk. Az nem lehet! – tette hozzá szinte kiáltva.

Az asszony elsápadt.

– Az istenért – suttogta – mit akar tőlem? Én nem vétettem önnek semmit se.

Szemébe köny szaladt s amint így nyomorultan, megtörtén ült, nemcsak megindító, de szálnalmas is volt. Domonkos megsajnálta s melléje ült.

– Ne gondoljon rólam rosszat – szólt gyöngéden – de nem tudok öntől így elválni. Mindig jóbarátok voltunk, most is azok maradunk. De mindenre, ami szent, kérem, legalább arra nyujtszon módot, hogy még egyszer beszélhessek önnel, mielőtt örökre elszakadnának az utaink. Annyit megérdemlünk az élettől, hogy legalább még egyszer kezet szoríthassunk.

Az asszony félve húzódott el tőle.

– Én délután elvégzem a dolgaimat s azután felkeresem önt – szólt Domonkos és érezte, hogy fáradt teste megremeg.

– Az nem lehet – szólt az asszony elvörösödve. – A városban sokan ösmernek.

– Nem kell a városban találkozunk – felelte Domonkos. – Kint a kerteknél megvárom s azután elsétálhatunk a Kálvária felé, ott ilyenkor nem jár senki.

Zsófiika nem válaszolt. A vonat beszaladt az állomásra. Szegényes vidéki állomás volt, vadszőlős, keskeny épülettel, amelyet az országút sara elnyelni látszott.

– Ott lesz? – kérdezte a férfi s tekintetét rászögezte az asszony sápadt arcára.

– Minek kell ennek így lennie? – szólt az asszony.

– Így kell lennie – mondotta Domonkos és leszedte a kalapskatulyákat a polcra. – Öt órákor ott várom.

Némán váltak el. A férfi beült a társaskocsiba és beérkezve a városkába, idegesen a munkája után látott. Máskor szeretettel végezte el ezeket a feladatokat, amelyek kizökkentették a rendes hivatali kerékvágásból, új embereket és új vidékeket sodortak feléje, de ma kopottnak és nyomorultnak látszott az egész város, lassan gondolkodó polgáraival és lusta tisztviselőivel. Úgy tetszett neki, hogy amit ezek lassan, piszmogva, órák alatt végez-

nek el, neki csak percek munkája s igazat adott azoknak, akik a vidéki adminisztráció silányságát szidták. A törvényszéknél volt egy-két ösmerőse, akik, ha bejött hozzájuk, összecsapták a kezüket és nagy örvendezve, mint a vizsla, ha gazdája hazajön, körülfogták és így szóltak:

– Nini, Domonkos! No ez derék dolog, remélem, együtt vacsorázunk? Ilyen ritka szerencse! Ő nagysága jól érzi magát?

Ma gondosan elkerülte ezeket a szobákat s komoran végezte el a dolgait. Szerencsére minden simán ment, még annyi ideje maradt, hogy valamit egyen a szállóban. A rendes társaság a késői idő miatt, hálísten már nem volt ott s így egyedül étkezett a sörszagu teremben, amelynek piszkos ablakán fáradt legyek mászkáltak. Az első falatot mohón ette meg, de azután nem tudott tovább enni, fázott, s tekintete az óramutatót kereste. Előszedett egy hirlapot, de csakhamar ismét letette s fejét kezére hajtva üldögélt. A vendéglős odalépett hozzá.

– Parancsol talán egy pohár pálinkát? ... Nem volt jó a hús?

– Nem volt jó – felelte Domonkos szelíden, szinte szomorúan.

A vendéglős csodálkozva nézett rá. A férfi csak most vette észre, hogy miről van szó, azt hitte, hogy valami megindító dolog felől kerdezték meg. Végigsimította arcát és – most már vidámabban – így szólt:

– Nincs étvágyam ... Majd talán este, Kovács úr.

Fölkelt és fizetett. Az idő négy órára járt. Lassan végigsétált a városon, itt-ott megállt egy kirakat előtt s elnézte a tájékszopkákat, az istállólámpákat, a pántlikás kalapokat, meg a nagy sókockákat, aztán valahol szivart vett és tovább ballagott. Még jókor volt, mikor kiért a kertekhez, amelyek fölött már könnyü köd képződött.

Leült egy padra és várt. A várost eltakarta egy kis cserés, nem látott egyebet, mint egy csomó sárga levelet s vesszőcsomóba tömörülő kopár ágat. A komor csöndbe csak olykor szólt bele a távoli kutyaugatás s a völgyben elhaladó parasztszekerek zörgése. Néha egy madár szállt a feje fölé, panaszosan egyet-kettőt pityegett s megint tovább repült. Tisztán lehetett hallani a szárnya berregését s a zajt, amint a tollak testéhez csapódnak.

Szemét az útra irányozta és várt. Erre nem járt senkisé, nyaranta is alig volt itt élet. Az óra egymásután ütötte a negyedeket s mikor öt óra elmúlt, feltűnt az asszony furcsa kalapja, tetején két szürke galambbal. Kipirulva, sietve jött, közbe hátra-hátra pillantott, nem követi-e valaki, de senki se ment utána, még a varjúk is a tanyák felé repültek.

Csöndesen fogtak kezét s lassan megindultak a hegyoldalra. A fehérre meszelt kis stációkban már homály uralkodott, a vasrácsra lógó száraz koszorúkat halkán zörgette meg a szél. Domonkos, míg egyedül volt, úgy

érezte, hogy tömérdek mondani valója van, de most nem tudott egy szót sem szólni. Az asszony nyugtalan volt és félve nézett a lombok közé.

– Tizennégy éve – szólalt meg végre a férfi különös, fojtott hangon, – hogy nem láttuk egymást ...

– Ha valaki meglát, el vagyok veszve, sóhajtott az asszony küzködve a lélekzetével.

– Nem lett volna szabad idejönnöm, érzem, s ön is csak meg fog itélni érte, tudom.

Domonkos megrázta a fejét.

– Miért itélném meg? Ilyennek ösmert? Én mindig a legszebbnek, a legjobbnak tartottam önt, Zsófiika.

Nem kevert szavaiba ömlengést, szinte szárazon, öntudatlanul mondta őket el, de ahogy ezt a szót: Zsófiika, régi emlékek kulcsát kiejtette, annyi melegség és tisztelet volt benne, hogy az asszonynak könny szökött a szemébe s hálásan nézett kisérőjére. Most már egy kicsit megnyugodott s azt érezte, hogy egy jó nemtő megvédelmezi.

– Zsófiika – ismételte lassan – Zsófiika ...

Milyen szépen tudta mondani ezt a csunya nevet ...

– De Zsófiika már nincs ... – sóhajtotta. – Mindketten megöregedtünk ...

Domonkos visszagondolt az életre, úgy mint délelőtt s újra fáradt rabnak látta magát, aki az évek során át görnyedve cipeli az igát. De ki bánta ezt, ki törődött vele valaha? A főnöke, a pályatársai, vagy a felesége, ez a házi merényekben derék, hideg asszony? Sohasem kérdezősködött az után, ami a férje lelkében lefolyt, csak a házat vezette, a gyerekeket fésülte és komoly léptekkel haladt a maga tiszta élete útján. Domonkos előtt most feltűnt a felesége alakja, amint a lámpafénytől halványan megvilágítva, korán meggyöngült szemén az üveggel a gyerekek ruháit foltozza s egyszerre végtelen jól esett neki, hogy távol van e hideg képtől, hogy érző lény halad mellette, aki meg tudja érteni küzdelmét s egyforma vele a szenvedésben. A szívét melegség járta át s karját az asszonyéba füzte. Az megremegett s ki akarta vonni karját, de aztán megadta magát és némán haladt tovább a férfi mellett.

– Sokat küzdöttem – vette fel a szót Domonkos – és hiába. Azt hittem, hogy lesz belőlem valami, de az élet reám cáfolt. Még megélni is nehéz, nem hogy előrenyomulni. Semmisem sikerült, hiába akartam. Jobb lett volna a hegyekben maradni, apró embernek s megelégedetten élni. Most talán mind a ketten boldogok volnánk, Zsófiika ...

Az asszony nem tudott felelni, csak érezte, hogy minden percben kitörhet rajta a zokogás. Kalapján a tarka galambok meg-megremegtek.

– De végre is meg kellett magamat adnom, – folytatta Domonkos. – Családom van, gyermekeim, nem volt időm érzelegni. Ez bizonyára helyes s én megtettem kötelességemet. Ki a jó hivatalnok? Domonkos Pál. Ki a jó férj? Domonkos Pál. Ki a takarékos családapa? Megint csak Domonkos Pál. És ki a legnyomorultabb ember? Domonkos Pál! Vagy nem így van? – fordult kérdőleg az asszonyhoz.

– Mínek hasogatja a szívemet – felelt megtörten. – Isten bizonytalán úgy rendelte, hogy szenvedjünk. Én már belenyugodtam rendeltetésembe.

A férfi idegesen intett fejével.

– Helyes. Én is belenyugszom ... Dolgozom fáradok, küzködök, családom van. Ez helyes, de az embernek egyébre is van szüksége az életben. Van benne valami nemesebb törekvés, egy szebb érzélem, a remény a jövőben. Néha a szívre is szabad, sőt kell hallgatnia. De én soha az életben a szívemre nem hallgathattam, soha, értse meg Zsófia, soha! Ez becstelenné teszi az egész küzdelmet, aljassá a létet, útlatossá a foglalkozást. De kinek mondhattam el, hogy mi lakik idebent s ha elmondtam, ki értette volna meg? Csak ön volt az egyetlen, aki a lelkemet ismerte.

Az asszony alázatos, hálás pillantást vetett férjára, aki izgatottan folytatta:

– Évek óta ez az első perc, amikor a szívemre szabad hallgatnom s elmondhatom, hogy nyomorult, összetört, boldogtalan vagyok, hogy nincsen semmi, ami az élethez fűz, hogy gyűlölöm magamat, az egész létet és megszeretnék válni ettől a siralom völgyétől, amely csak csalódást tartogatott számomra! Mennyi keserűség halmozódott össze bennem, mennyi csüggedés, a mellőztetés érzete, mennyi volt a bánat, amelyet magamba kellett fojtanom és milyen hidegség övezett nyomorult pályámon! Egy szép, nemes érzelmem volt az életben s az maga volt, Zsófia, s annak is hogy kellett véget érnie, milyen gyáván, nyomorultan!

Kivonta karjait az asszonyéból s mintha magának szólt volna, felhevülten beszélt tovább.

– Mindenkinek joga van a boldogsághoz, nekem is. Az nem lehet, hogy így érjen véget pályafutásom.

– Kell, hogy jöjjön egy szebb óra, egy szebb lét, melyet kiérdemltem, de el nem tudtam érni. Kell, hogy a bilincsek lehulljanak rólam s ha nem itt, talán a másvilágon egy szebb élet vár reám!

A szél a fordulónál erősebben fújt le a dombról és elfojtotta Domonkos szavát. Köhögés fogta el, amely annyira erősödött, hogy le kellett ülnie egy lócára. Az asszony félve állt mellette és kétségbeesve nézte vergődését. Elővette a kendőjét s mialatt könnyei hullottak, megtörölte a férfi verejtékes homlokát.

– Önnek nem szabad magát felizgatnia – szólt félénken. – Jobb is, ha vissza fordulunk ... Gyakran van ilyen rohama?

Domonkos intett a kezével.

– Utóbbi időben gyakran. Egészen kimerített ... Bizonyára megfáztam ... Egyébként semmi jelentősége nincs.

– Az én kedvemért – könyörgött az asszony – térjünk vissza ... A szél egyre vadabb lesz ... félni kezdek ...

Domonkos megállt és görcsösen fogta meg Zsófia kezét.

– De még nem ... nem válunk el – mondta összeszorított fogakkal – még sok mondani valóm van és talán mind el se tudom mondani.

Az asszony lehajtotta fejét és nem válaszolt. Megfordultak. A domb alatt föltűnt a fekete város apró fénykockáival s a vasuti állomás piroszöld jelzőlámpáival. Az asszony Domonkoshoz símult s ha szél támadt, a nyakára borította vékony köpenykéje gallérját. Nem beszéltek, lépteik recsegték az elsárgult leveleken. A férfin végtelen kimerültsége dacára kellemes érzés fogott erőt, hogy megkönnyítette lelkét s elmondhatta azt, ami már évek óta a nyelvén, a szívéen feküdt. Az asszonyon is édes szomorúság ömlött el s amint a sejtelmes sötétségben, a fekete háttéren feketén ingó ágakon s a gyér csillagos hamvas égbolton végignézett, úgy érezte, mintha mindazt, amit most hallott, látott egyszer megálmodta volna s mindennek így kellett volna történnie.

A városban napnyugta után alig volt élet, észrevétlenül jutottak el a folyóparti szállodáig amelynek csak a kávéházában lézengett egy pár ember. Lassan mentek föl a lépcsőn, nem gondolva arra, hogy valaki megláthatja őket. Senkivel se találkoztak, a szállóban csak hetivásárkor voltak utasok.

Amint a szobába érkeztek, Domonkos kinmerülten ült le a pamlagra. Érezte, hogy meghült, az izgalmak is megviselték. Mikor az asszony meggyújtotta a lámpát, a férfi arca olyan sápadt volt, mintha rémet látott volna. A köhögés megint elfogta, bárha nem olyan erősen, mint fönt a Kálvárián.

– Főztek teát? – kérdezte az asszony.

Domonkos intett a fejével. Ilyen rosszul még nem érezte magát soha, az izzadtság kiverte s a fogai mégis vacogtak. Lassan lehajtotta a fejét a támlára és lecsukta szemét. Amint pillái lezáródtak, megelevenedett előtte a menyország-kulcsos malomrét, a hosszú jegenyefa-sor s a karcsu leány, övében a vadvirággal, kezében a tarka napernyővel, amelyen át dicsfényé tört meg a napsugár. Ami közben volt, mind eltűnt s ő újra fiatal, bátor és erős volt. Egy pillanatig arra gondolt, milyen szép volna így meghalni; aztán arra, mennyivel szebb mégis élni ... Kinyitotta szemét és körülnézett a nyomorúságos vidéki szálló szobájában. Az olcsó tapéták letépve, a függönyök leszakadva, a falon fekete folt jelenti, hová akasztják a lámpát, de

mindez új és érdekes volt, közepén Zsófikával, aki egyszerű szürke ruhájában a teát készítette és szomorúan nézett a spirituszlámba ... Otthon ilyenkor fektetik le a gyermekeket, gondolta el Domonkos és aztán felesége kiadja a cselédnek a kávé meg a reggelihez való cukrot, szóltanul, komolyan, míg ő az asztalához ül és valami olcsó regényt lapoz ... ez így megy nap-nap után, év-év után, minden este kiadják a kávé és nincs az a földi hatalom, amely meg tudná akadályozni, hogy kilenc órakor a cseléd ne jöjjön a cukorért.

Megborzongott és fölkelt, mosolygott.

– Már jobban vagyok, Zsófi – szölt kezeit dörzsölgetve, – úgy látszik kissé megfáztam.

Az asszony vissza próbált rá mosolyodni.

– Önnek jobban kell magára vigyázni – mondotta gyöngéden, – az őszi esték veszedelmesek.

Gyöngéden Domonkos homlokára tette a kezét s megijedt a forróságától.

– Mégis láza van – mondta ijedten, – az ütere hogy lüktet s a feje egy tűz. Talán jó volna ha az orvoshoz menne.

– Nem, nem – tiltakozott Domonkos, – meleg van s olyan jó itt lenni ... maga mellett egyedül, egy más világban.

Megfogta az asszony a kezét és mint régen szokta, a homlokába simította selymes haját.

– Zsófi – mondta csendesesen, – Zsófi. Ki gondolta volna, hogy még találkozunk az életben.

Az asszony odaült melléje a pamlagra mosolyogva, megdermedve nézett a kályha tűzébe

– Most már más lesz az életem – mondta Domonkos, – nyugodtabb, szebb s lesz egy gondolatom, amely éltet s bizalmat önt belém... Mert ha együtt nem is lehetünk, lélekben mindig egymás mellett maradunk, soha el nem válunk. Mindegyikünk tovább éli a maga világát, idegen emberek között, de azért esténként a lelkünk találkozni fog s erről nem fog tudni senki, senki más. Most már tudom azt is, miért küzdöttem eddig, mert éreztem, hogy minden egyszer megváltozik, a nyomorult rablánc mégis csak lehull rólam. És úgy is történt, nem is történhetett másként, ez adott erőt, e nélkül összerogytam volna. És ez ad önnek is erőt ... ugyebár?

Az asszony megsimogatta Domonkos tüzes homlokát.

– Ne izgassa fel magát – szólt halkán – Nem volna nyugtom, ha így kellené elválnunk hogy ön beteg ...

– Nem vagyok beteg – felelte a férfi, érezte, hogy a szoba nagyobbodik körülte s a kályha lassan forogni kezd. A szeme nem látott biztosan és a füle zúgott. Lecsukta pilláit s nagy megkönnyebbülést érzett, a szemhéján ülő

súly, mintha egyszerre lesiklott volna. Egy pár pillanatig maradt így, aztán fel akart tekinteni, de a füle újra zúgni kezdett s a szemgolyói fájtak.

– Még elalszom – mormogta mosolyogva.

Megint be kellett csuknia pilláit s kellemes zsibbadás fogta el. Főlelevenedett előtte az egész őszi nap: a pályaudvar virágai, az esőverte vasúti ablak, a mögötte látszó varjúk és baltás favágók, a köhögő pap, az asszony kapuján ülő galambpár mintha körötte repdesett volna s tisztán látta, amint az erdő titokzatos ágai összeérnek és megint széjjel válnak a feje fölött. Milyen szép nap volt s milyen sajátos minden mozzanata: a rejtélyes találkozás, az éles szürke világítás, a nyugtalan szél és a láz, amely nem volt olyan, mint máskor, hanem lassan simogatva, tarka képeket vetítve közeledett hozzája. Mindez titokzatos és végtelenül kellemes volt s egy új élet ingerével hatott rá ... Most azt érezte, hogy valaki megsimítja a homlokát s aztán Zsófiika fölkel mellőle a székről. Meg akarta fogni a kezét, de nem tudta, majd hallotta amint az asszony lábujjhegyen a szoba másik végére ment.

Valahol távol a toronyóra ütött néhányat s felcsendült az éjjeli őrszava, mintha a tengerfenékről jött volna a hangja. Egy ideig csönd volt, aztán halk beszéd hallatszott. Domonkos megerőltette a fülét, hogy megéertse a szavakat, de csak egyetkettőt tudott elfogni közülök.

– Aki napom felett őrködtél ... védj meg, uram, ez éjszakában ...

– Imádkozik – gondolta magában Domonkos s fülében egy távoli zoltár hangja kezdett zengeni

... Pár óra múlva Domonkos felébredt. A feje még zúgott, de a forrósága elmúlt. Felemelkedett és körülnézett a szobában. A rossz faredőnyökön át beszivárgott a holdvilág és vékony sávokat huzott a sötét falakra. Nagy csönd volt, csak az asszony szabályos lélekzete hallatszott.

Domonkos másnap délben érkezett vissza a fővárosba.

A lépcsőházban találkozott a három gyermekével, olcsó ködmeneikbe burkolva, éppen iskolába mentek. Az apjuk megcsókolta őket s a legkisebbnek, egy sápadt kis lánynak, megsimogatta a haját. A lakásban példás volt a tisztaság, az ura távolléte alatt az asszony nagy takarítást tartott s még az ablaktáblákat is megmosatta. Domonkos megölelte a feleségét, aki odanyújtotta neki hideg, magos homlokát ... Az asszony azután leült az asztal mellé és homlokára téve a szemüveget, a gyermekek fehérneműjét kezdte javítani, míg a nagy fali óra szárazon ketyegett s kívülről a vasalódeszka mellől a cseléd szomorú dúdolása hallatszott be.

Domonkos bement szobájába s leült az íróasztala mellé. Fejét lehajtott a kezére és egyszerre forró könnyek szaladtak végig az arcán.